

**Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова**

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
на засіданні Вченої ради
НПУ імені М.П. Драгоманова
“24” грудня 2020 р.
Протокол № 6

**НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
з навчальної дисципліни**

«ФІЛОСОФІЯ НАУКИ»
для здобувачів третього рівня вищої освіти
доктора філософії PhD

**Київ
2020 рік**

Розробники
програми:

Мозгова Н.Г. – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Факультету філософії та суспільствознавства НПУ імені М.П.Драгоманова;

Матюшко Б.К. – кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії Факультету філософії та суспільствознавства НПУ імені М.П.Драгоманова.

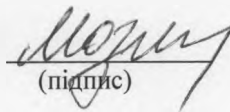
Рецензенти:

Дротянко Л.Г. – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету;

Сторожук С.В. – доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Обговорено та рекомендовано до видання на засіданні проектної групи НПУ імені М. П. Драгоманова «02» грудня 2020 року, протокол №7.

Керівник проектної групи

(підпис)

(Прізвище, ініціали)

I. Пояснювальна записка

Програма нормативної навчальної дисципліни філософія науки складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки фахівців освітнього рівня (*доктор філософії*), галузі знань 03 Гуманітарні науки, спеціальності 033 Філософія.

Предмет вивчення навчальної дисципліни: філософські та методологічні засади наукового знання та їхні зміни у процесі історії духовної і матеріальної культури.

Міждисциплінарні зв'язки: філософія, історія філософії, логіка, основи науково-дослідницької роботи, теорія пізнання та епістемологія, логіко-методологічні аспекти науки, природа і методи філософського дискурсу та ін.

Мета і завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни філософія науки є формування у майбутніх докторів філософії чіткого уявлення про філософські та методологічні засади наукового знання, їх співвідношення з іншими видами знань, їхні зміни у процесі глобальних наукових революцій, їхній вплив на філософію та дійсність кінця XX – початку XXI століття.

Основними завданнями вивчення дисципліни філософія науки є ознайомлення аспірантів з різними аспектами феномену науки, з проблемним полем існування сучасного наукового знання та закономірностями розвитку науки і її впливу на цивілізаційний історичний процес, а також, оволодіння аспірантами усіх спеціальностей методологією наукового пізнання, ознайомлення з сучасними методологічними проектами.

Основні результати навчання і компетентності згідно з вимогами освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми:

№ з/п	Результати навчання	Компетентності
1.	Знати: предмет, завдання і структуру філософії науки; понятійний апарат філософії науки; особливості й сучасні проблеми наукового знання й пізнання; критерії науковості; особливості історичного розвитку науки; основні форми існування науки у сучасному суспільстві; основні етапи й тенденції розвитку філософії науки; сучасні теоретичні моделі розвитку науки; основні наукові та філософські методології. Вміти: специфіку наукового знання; орієнтуватись у сучасних проблемах наукового знання та у розмаїтті основних напрямів розвитку сучасної філософії науки; відрізняти наукове знання від позанаукового; порівнювати, пояснювати, аналізувати, узагальнювати і критично оцінювати методологічні засади таких сучасних напрямів розвитку філософії науки як чинні варіанти позитивізму, прагматизму, постмодерну.	Фахові: Аналітична (вміння виявляти ознаки наукового і ненаукового знання в конкретних прикладах, прогнозувати тенденції розвитку наукового знання та його вплив на розвиток суспільних процесів); Історична та персоналістична (через здатність до включення конкретних, теоретичних моделей розвитку науки, доробку різних мислителів у широкий соціокультурний контекст на основі досліджень у власній спеціальності). Загальні: Пізнавальна (поглиблене знання про особливості, історичний шлях і сучасні проблеми наукового знання й пізнання, критерії науковості,

		особливості періодів розвитку науки й основні форми існування науки у сучасному суспільстві).
2.	<i>Знати:</i> структуру й зміст філософських, зокрема методологічних засад науки; багаторівневу класифікацію методів за ступенем загальності та колом застосування; методологічну функцію філософії; сучасні методологічні проекти. <i>Вміти:</i> визначати філософські складові конкретних галузей науки; визначати адекватні теоретико-методологічні стратегії власних спеціальних досліджень; застосовувати набуті знання у своїй професійній діяльності.	Фахові: Компаративна (через здатність до порівняння різних методологічних проектів); Загальні: Пізнавальна (поглиблення знання про структуру і зміст філософських, зокрема методологічних, засад науки, історію науки та сучасні методологічні проекти); Практична (оволодіння методологією фундаментального наукового дослідження та застосування її у своїй професійній діяльності, знання основних можливостей взаємодії для різнопрофільних наук, перспектив міждисциплінарних досліджень, визначаючи філософські та конкретно-наукові складові матеріалу власних досліджень).

II. Примірний тематичний план

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 4 кредити ЄКТС 120 годин.

III. Зміст навчальної дисципліни за модулями і темами:

Модуль I. Загальна характеристика та історія філософії науки.

Тема 1.1. Сутність науки. Філософія науки як галузь знання. Основні значення терміну «наука»: особлива галузь знань, діяльності та суспільна інституція. Особливості науки як системи знань. Наука як діяльність з виробництва нових знань. Наука як соціальний інститут. Класифікація наук. Функції науки й наукового знання. Основні форми наукового пізнання. Факт, ідея, проблема, гіпотеза, концепція, теорія, закон, парадигма, картина світу. Види наукової картини світу: спеціальна, об'єктно-галузева, загальна. Наука в контексті історичних форм світогляду. Основні види пізнання: буденне, міфологічне, релігійне, естетичне, філософське, наукове. Їх особливості, спільні і відмінні риси. Поняття науки та її суттєві ознаки. Критерії науковості. Предмет філософії науки. Епістемологія як підґрунтя і передумова філософії й методології науки. Філософія і наука: проблеми взаємозв'язку та взаємодії. Співвідношення гносеології, епістемології, філософії науки, наукознавства. Натурфілософія як історична форма взаємодії філософії і науки. Розділи філософії науки: онтологія, гносеологія, методологія і логіка, аксіологія і етика, загальна соціологія і праксеологія науки, їх основні питання.

Тема 1.2. Основні історичні форми науки. Періодизація історії науки В.В. Ільїна і С.О. Лебедева, питання про її відповідність до періодизації історії філософії. Стародавня (східна і антична), середньовічна, класична, некласична, неонекласична наука. Головні риси стародавньої східної науки: практичний характер знань, їх передача в родині і школі;

відсутність фундаментальності, нераціональність, несистематичність і випадковість застосування. Основні риси античної науки: подолання антропоморфізму, перша раціоналізація, дедуктивність, метафізичність, неекспериментальність. Провідні галузі античної науки. Універсализм, символізм, ієрархізм, телеологізм як ознаки середньовічної науки. Перешкоди для розвитку емпіричного природознавства у добу Середніх віків. Провідні ознаки класичної науки: натуралізм, комбінаторність, квантитатизм, причинно-наслідковий автоматизм, аналітизм, геометризм, фундаменталізм, фіналізм та інші. Поява першої наукової картини світу. Чинники утворення некласичної науки. Поліфундаментальність, інтегратизм, синергізм, холізм, релятивізм та інші її головні ознаки. Неонекласична наука. Сутність синкретизму, телеономії та нової раціональності як її головних ознак. Можливі перспективи подальшого розвитку науки.

Тема 1.3. Стародавня і середньовічна філософія науки. Здобутки природознавства у Стародавньому Єгипті, Месопотамії, Індії і Китаї. Національна специфіка стародавньої східної науки. Проблема асиміляції наукових знань еллінською цивілізацією. Перші давньогрецькі філософи як «фізіологи». Природничо-наукові відкриття і їх філософські узагальнення у Мілетській, піфагорійській, Елейській школах, Геракліта і плюралістів. Давньогрецька атомістика. Перша релятивізація знання у софістиці. Ідеї філософії науки Сократа. Платон як філософ науки. Специфіка походження знань і можливостей їх отримання. Аристотель як перший філософ-систематик наукових знань. Класифікація наук. Окремі різновиди теоретичних, практичних і творчих (поетичних) наук, науковий стиль мови. Особливості логіки та природознавства Аристотеля. Ідеї філософії науки доби Еллінізму. Філософія скептичної школи як рефлексія над античною наукою. Гносеологічна проблематика у зв'язку з появою юдаїзму, християнства та ісламу. Зміна ролі окремих наукових дисциплін як допоміжних засобів богоспілкування. Ідея синергії у православній аскетичній (Іоан Ліввичник, Ісаак Сирін, Григорій Палама). Значення катафатичної і апофатичної теології як джерела логічних парадоксів (Діонісій Ареопатит). Особливості асиміляції античної наукової і філософської спадщини носіями монотеїстичних релігій. Феномен західноєвропейської схоластики, його переваги та обмеженості. Значення аристотелізму як чинника поступального розвитку філософської думки. Тома Аквінський. Зародження британської та континентальної філософських традицій у контексті різних підходів проблематики філософії. Пізньосередньовічне емпіричне природознавство.

Тема 1.4. Філософія науки доби Відродження і Нового часу. Актуалізація соціально-гуманітарних дисциплін і філософії неоплатонізму як чинники кризи середньовічного світогляду. Зміна ролі природознавства як самодостатньої дисципліни. Активізм К. Салютатті, Л. Бруні, Л.Б. Альберті як наслідок осмислення здобутків науки та філософії Аристотеля. Неоплатонізм Миколи Кузанського як основа розвитку математики. Магічні та філософські основи природознавства як висновки з діалогу різноманітних релігійних традицій. Ідеї філософії науки Л. да Вінчі, Б. Телезіо, Парацельса у контексті розвитку емпіричного природознавства. Великі географічні відкриття. Наукова революція М. Коперника. Нова космологія Дж. Бруно і соціологія науки Т. Кампанелли як свідчення переходу до світогляду доби Нового часу. Наукові здобутки Дж. Кардано, Дж. Фракасторо, Г. Галілея, І. Кеплера і Т. Браге. Філософія Нового часу – джерело класичної науки. Зміна світосприйняття на основі осмислення відкриттів у природознавстві. Трансформація філософії як галузі знань. Класичний (лінійний) детермінізм. Зародження і розвиток класичного емпіризму (Ф. Бекон, П. Гассенді, Т. Гоббс, Дж. Локк, Дж. Берклі, Д. Г'юм) і раціоналізму (Р. Декарт, Б. Спіноза). Оказіоналізм як спроба розв'язання психофізичної проблеми (Н. Мальбранш). Наукова і філософська спадщина Б. Паскаля і його перша спроба екзистенціалістського осмислення основ науки. Філософія науки Г. Ляйбніца і загальносвітоглядні висновки з неї. Фізичні, хімічні, біологічні, астрономічні математичні та інші відкриття у природознавстві Нового часу. І. Ньютон і оформлення першої – класичної (механістичної) наукової картини світу.

Тема 1.5. Узагальнення класичної філософії науки. Перша систематизація наукових і філософських знань у добу Просвітництва. Специфіка європейських традицій просвітницької філософії з огляду на її практичне застосування: політика (Франція), етика (Англія), розвиток особистої духовної культури (Німеччина). Особливості асиміляції просвітницьких ідей на теренах України. Ф. Прокопович як науковець, освітянин, філософ і державний діяч. Його вплив на модернізацію Російської імперії. Антисциєнтистська реакція романтизму. Здобутки фізики, хімії, біології, математики і суспільних наук як підстава майбутньої трансформації механістичної картини світу. Німецька думка середини XVIII – середини XIX ст. як вершина класичної філософії. І. Кант. Періодизація його філософської і наукової творчості. Докритичний період і його здобутки. «Коперніканський переворот» і перша деконструкція метафізики. Три «Критики» та їх контекст у колі основних питань філософії науки. Визначення підстав окремих галузей наук. Телеологія Канта. І.Г. Фіхте і його система знань. Проект «Науковчення» і споріднені праці. Філософсько-історична роль розвитку наукового пізнання. Призначення вченого. Ф.В.Й. Шеллінг – провідний натурфілософ серед німецьких класиків. Еволюція його поглядів. Здобутки критицизму, ранньої натурфілософії, трансцендентального ідеалізму, «філософії тотожності» Шеллінга. Здобутки українських шеллінгівців: Д. Велланського і Й. Міхневича. Г.В.Ф. Гегель як систематик класичної філософської традиції. «Наука про досвід свідомості» («Феноменологія духа»), «Велика логіка» і «Енциклопедія філософських наук» як зразки діалектики. Здобутки та кризові моменти філософії науки Гегеля. Л. Фюрбах як представник класичної та провісник посткласичної філософії. Особливості його антропології як основи філософії науки. Елементи провідних посткласичних ідей у філософії Фюрбаха.

Тема 1.6. Посткласична філософія науки. Криза класичної філософії та поява термодинамічної картини світу. Інші – економічні, політичні та культурні чинники появи позитивізму. Перший позитивізм (О. Конт, Дж.С. Міл, Г. Спенсер). Критерії науковості і ненауковості знання, класифікація наук. Асиміляція ідей першого позитивізму на теренах України. Російський нігілізм на природничо-науковому ґрунті. Трансформації позитивізму як відображення переходу до електродинамічної та квантово-релятивістичної картини світу. Другий позитивізм. Р. Авенаріус, Е. Мах. Питання суб'єкта пізнання, єдності пізнаваної дійсності та наукових дисциплін. Третій позитивізм і логічний аналіз мови. Б. Рассел, Л. Вітгенштайн, Віденський гурток і Львівсько-Варшавська школа. Принцип верифікації. Четвертий позитивізм як відповідь на парадокси принципу верифікації та появу некласичної науки. Версії четвертого позитивізму К. Поппера, Т. Куна, І. Лакатоса, П. Феєрабенда, С. Тулміна. Антисциєнтистська реакція «філософії життя»: С. К'єркегор, А. Шопенгавер, Ф. Ніцше. Наукові здобутки В. Дильтея, А. Бергсона, О. Шпенглера, Г. Зіммеля. Філософія науки прагматизму (Ч. Пірс, В. Джеймс, Дж. Дьюї). Прагматична версія наукової істини. Причини появи неокантіанства, його Баденська (Фрайбурзька): Г. Рікерт, В. Віндельбанд і Марбурзька (Г. Коген, П. Наторп) школи. Аксиологія науки. Феноменологія як джерело філософії науки. Основні ідеї Е. Гуссерля і його учнів. Асиміляція феноменологічної філософії в Україні. Герменевтика Г.Г. Гадамера як один з варіантів посткласичної філософії науки.

Тема 1.7. Філософія науки доби постмодерну. Значення терміну «постмодерн». Особливості філософської ситуації корінного перегляду традиційних цінностей. Постмодерн і формування неокласичної науки. «Лінгвістичний поворот» у філософії XX ст. і переосмислення посткласичних ідей як джерела дискурсів постмодерну. Ф. де Соссюр, К. Леві-Строс і структуралізм. М. Фуко, Ж. Деріда, Ж. Дельоз, Ж. Лакан, Ж. Бодріяр та ін., особливості їх методологічних стратегій. Концепти ризому, хаосмосу, складки, симулякру. Деконструкція. Нелінійний детермінізм, відсутність ієрархії, логофобія і антиметафізичність постмодерну. Постмодерн і синергетика. Г. Хакен, І. Пригожин, І. Стенгерс. Відкриття у фізиці, астрономії, біології XX – початку XXI ст. як чинник корінного перегляду картини світу. Постановка питання про моральність науки. Феномен самоорганізації дійсності. Наукові, етичні та філософські проблеми у зв'язку з трансгуманізмом. Наука та ідентичність

людини. Філософія науки українських мислителів ХХ – початку ХХІ ст. як продовження класичних традицій.

Модуль II. Основні теоретичні проблеми філософії науки.

Тема 2.1. Онтологія науки. Образ науки як філософська проблема. Натурфілософський, класичний, некласичний і сучасний образ науки. Натурфілософія як концептуалізація природи. Її верифіковані і неверифіковані елементи. Моделі світобудови доби Античності і Середніх віків. Натурфілософія як джерело наукових гіпотез. Взаємодія науки і натурфілософії. Підстави ілюзорної відсутності натурфілософської проблематики у сучасному природознавстві. Класичний образ науки як результат її секуляризації. Лінійний детермінізм і Ньютонівська картина світу на основі абсолютності простору і часу. Ідеї теплороду, флогістону, ефіру і трансформація їх з наукових на натурфілософські. Відкриття елементарних частинок і теорії відносності як провідні чинники формування некласичного образу науки. Особливості квантово-релятивістської картини світу. «Торжество релятивізму» як висновок з неї. Синергетика і формування сучасного образу науки. Відкриті питання щодо його ідентифікації і теоретизації.

Тема 2.2. Гносеологія науки. Епістемологія як філософська теорія наукового пізнання, її основні питання. Ототожнення гносеології та епістемології як приклад сциентистського редукціонізму. Зміст понять «псевдонаука», «паранаука», «квазінаука», «антинаука», дискусії навколо них. Взаємодія форм наукового пізнання і їх розподіл між емпіричним і теоретичним рівнями. Структура сенсорної інформації, висловлювання про дійсність, факту, ідеї, гіпотези, проблеми, теорії, концепції, закону, парадигми, картини світу всіх рівнів. Емпірична, теоретична, проблематична моделі наукового пізнання. Розвиток наукового знання, його кумулятивістські і антикумулятивістські версії. Основні типи наукової раціональності: логіко-математична, природнича, інженерно-технічна, соціально-гуманітарна. Інтерналістський та екстерналістський підходи до розвитку наукового знання. Наукові революції, їх головні різновиди: локальні, регіональні, глобальні, особливості їх виникнення, змісту і розвитку. Наукова істина, її конкретні і абстрактні, абсолютні і відносні виміри. Зміст класичної, прагматичної, конвенціоналістської і когерентної версій наукової істини.

Тема 2.3. Методологія і логіка науки. Наявні класифікації методів науки: за рівнями знання і провідними дослідницькими процедурами. Філософські, загально- та конкретно-наукові методи. Методологічний проект як сучасний різновид методології науки. Філософські основи авторитетних методологічних проектів ХХ ст.: неокантіанський критицизм, феноменологічний, герменевтичний проект. Верифікація і фальсифікаціонізм як методологічні проекти. Методологічні програми гуманітаризації соціального знання: культурцентризм, аксіологізація, діалогізм. Структуралізм та провідні версії постструктуралізму як альтернатива гуманітаризації і прагнення повернути гуманітарному знанню статус науковості. Методологічні стратегії сучасної аналітичної філософії (Л. Вітгенштейн, Б. Рассел, Дж. Мур, В. Куайн, Г. Патнем та інші). Рефлексія методології гуманітарних наук. Шизоаналіз, структурний психоаналіз, феноменологічна герменевтика. Синергетика як методологічний проект, дискусії про його універсальність. Методологічний зсув від відкриття законів суспільства до «виробництва соціального», його «конструювання» і «генеалогії».

Тема 2.4. Аксіологія і етика науки. Цінності та їх класифікації. Цінність, норматив, максима, імператив. Парадокси позаморальності класичної науки. Етика як філософська дисципліна, її провідні категорії. Етичний абсолютизм і релятивізм у їх кореляції з метафізичними аналогами. Наука як цінність, благо і джерело цінностей та благ. Морально-етичні складові некласичної і неонекласичної науки. Основні етичні кодекси вчених. Г. Сельє, Р. Мертон, Б. Бабер та ін. про цінності науковця. Академічна доброчесність та її аспекти. Питання моральної відповідальності вченого і винахідника. Деонтологія, екологічна етика і їх сучасні проблеми. Аксіологічні і етичні виміри досягнень сучасної науки і техніки. Морально-етичні аспекти глобальних проблем і можливі шляхи їх вирішення.

Тема 2.5. Загальна соціологія науки. Особливості функціонування науки як форми суспільної свідомості, ідеології та соціальної інституції. Спільнота вчених як суб'єкт науки. Особливості існування загалу вчених після університетської реформи 1800 р. у Берліні. Формальні і неформальні наукові спільноти. Інфраструктура науки. Науково-дослідні установи і їх різновиди. Наука у навчальних закладах різних рівнів. Проблеми соціалізації науковця та популяризації наукових знань. Регулювання діяльності окремих учених і наукових спільнот, його різновиди. Співвідношення юридичних і моральних норм діяльності окремих науковців і наукових спільнот. Офіційні і неофіційні, позитивні і негативні, активні і пасивні санкції як засоби керування науковою діяльністю і її виконавцями.

Тема 2.6. Праксеологія науки. Загальна структура практики: суб'єкт, об'єкт, мета, результат, засоби. Особливості практичної діяльності у науці. Теоретичний і практичний розум, їх будова і особливості функціонування. Типи вчених за особистими якостями. Риси особистості «ідеального вченого». Технічний інструментарій науки. Послідовність виконання наукового дослідження, його теоретичне, інформаційне і технічне забезпечення. Особливості збору емпіричних даних у різнопрофільних галузях науки. Проблеми вибору адекватної методології, верифікації і фальсифікації знань у різних галузях науки. Небезпеки абсолютизації практичної діяльності у науці і нехтування нею.

IV. Засоби діагностики успішності навчання: вхідний контроль проходить в усній формі відкритих запитань.

Контроль під час аудиторних занять, основними видами якого є усне опитування теоретичного матеріалу, письмове виконання практичних завдань.

Контроль самостійної (індивідуальної роботи) аспірантів, основними видами якого є оцінювання підготовки до семінарських занять, опрацювання додаткових джерел інформації, виконання самостійної роботи.

V. Форма підсумкового контролю успішності навчання _____ екзамен

VI. Інформаційні джерела для вивчення курсу

Основні:

1. Авенариус Р. Философия как мышление о мире сообразно принципу наименьшей меры сил. Prolegomena к критике чистого опыта. Пер. с нем. И. Федоров. Изд. 2-е, стер.: [репр. изд.]. Москва: URSS; КомКнига. 2007. 50 с.
2. Авенариус Р. Человеческое понятие о мире. Пер. с нем. Москва: Либроком; ЛКИ; КомКнига. 2014. 96 с.
3. Адорно Т. Негативная диалектика. Москва: Академический Проект. 2011. 538 с.
4. Аналитическая философия: Становление и развитие (антология). Общ. ред., сост. и вступ. ст. А.Ф. Грязнова. Москва: Прогресс – Традиция, 1998. 528 с.
5. Анкерсмит Ф. История и тропология: взлет и падение метафоры. Пер. с англ. М. Кукарцева, Е. Коломоец, В. Кашлев. Москва: Канон+: РООИ «Реабилитация». 2009. 400 с.
6. Аристотель. Метафізика. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 26 – 30.
7. Бадью А. Концепт моделі. Вступ до матеріалістичної епістемології математики. Пер. з фр. Андрій Репа. Київ: Ніка-Центр. 2009. 232 с.
8. Бауман З. Глобализация. Последствия для человека и общества. Москва: Весь Мир. 2004. 188 с.
9. Барт Р. Избранные работы: Семиотика, Поэтика. Пер. с фр. Сост., общ. ред. и вступ. ст. Г.К. Косикова. Москва: Прогресс. 1989. 616 с.
10. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Пер с англ. Москва: Academia. 2004. 944 с.

11. Бергсон А. Творча еволюція. Пер. з фр. О. Осадчука. Київ: Видавництво Олега Жупанського. 2010. 316 с.
12. Блумберг Г. Світ як книга. Переклад з німецької, передмова, коментарі Володимира Єрмоленка. Київ: Лібра. 2005. 544 с.
13. Бодрийяр Ж. Общество потребления. Его мифы и структуры. Пер. с фр., послесл. и примеч. Е.А. Самарской. Москва: Республика; Культурная революция. 2006. 269 с.
14. Бодрийяр Ж. Симуляція і симулякри. Пер. з фр. Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи». 2004. 230 с.
15. Бурдые П. Практический смысл. Санкт-Петербург: Алетейя. 2001. 562 с.
16. Бэкон Ф. Новый Органон. Сочинения в 2-х т. Т. 2. 2-е, испр. и доп. изд. Сост., общ. ред. и вступ. ст. А.Л. Субботина. Москва: Мысль. 1972. С. 7 – 214. (Серия «Философское наследие»).
17. Валлерстайн И. Конец знакомого мира: Социология XXI века. Пер. с англ. под ред. В.Л. Иноземцева. Москва: Логос. 2003. 368 с.
18. Вернадський В.І. Про науковий світогляд. Пер. М. Кратко. Київ: НАН України; Центр гуманітарної освіти. 1996. 56 с.
19. Вернадский В.И. Философские мысли натуралиста. Москва: Наука, 1998. – 520 с.
20. Витгенштейн Л. Замечания по основаниям математики. Философские работы. Ч. II. Москва: Гнозис. 1994. С. 1 – 206.
21. Витгенштейн Л. Несколько заметок о логической форме. Перевод и примечания Ю. Артамоновой. Логос. 1995. № 6. С. 210 – 216.
22. Вітгенштайн Л. Tractatus Logico-Philosophicus; Філософські дослідження. Київ: Основи. 1995. 311 с.
23. Возняк Т. Що є істина? Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С.197 – 202.
24. Войтов А.Г. История и философия науки. Учеб. пособие для аспирантов. Москва: Издательско-торговая корпорация «Дашков и Ко». 2007. 691 с.
25. Гайденко П.П. Античная философия в ее связи с наукой. Москва: ПЕР СЭ; Санкт-Петербург: Университетская книга. 2000. 319 с.
26. Гайденко П.П. История новоевропейской философии в ее связи с наукой. Москва: ПЕР СЭ; Санкт-Петербург: Университетская книга. 2000. 456 с.
27. Гайденко П.П. Научная рациональность и философский разум. Москва: Прогресс-Традиция. 2003. 528 с.
28. Гегель Г.В.Ф. Наука логики. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 77 – 89.
29. Гегель Г.В.Ф. Энциклопедия философских наук: в 3 т. Т. 1. Наука логики. Пер. Б.Г. Столпнера, отв. ред. Е.П. Ситковский. Москва: Мысль. 1974. 452 с. (Серия «Философское наследие»).
30. Гегель Г.В.Ф. Энциклопедия философских наук: в 3 т. Т. 2. Философия природы. Пер. Б.Г. Столпнера и И.П. Румера, отв. ред. Е.П. Ситковский. Москва: Мысль. 1975. 695 с. (Серия «Философское наследие»).
31. Гегель Г.В.Ф. Энциклопедия философских наук: в 3 т. Т. 3. Философия духа. Пер. Б.А. Фохта, отв. ред. Е.П. Ситковский. Москва: Мысль. 1977. 471 с. (Серия «Философское наследие»).
32. Гокінг С. Коротка історія часу. Від Великого вибуху до чорних дір. Київ: КІС. 2015. 201 с.
33. Горц А. Нематериальное. Знание, стоимость и капитал. Пер. М.М. Сокольской, науч. ред. М.А. Маяцкий. Москва: ВШЭ. 2010. 208 с.

35. Гудінг Д., Леннокс Дж. Людина та її світогляд: для чого ми живемо, і яке наше місце в світі. Груповий перекл. з рос. зі звіркою з англ. оригіналом під заг. ред. М.А. Жукалюка. Т. 1. Київ: УБТ. 2007. 416 с.
36. Гудмен Н. Способы создания миров: Факт, фантазия и предсказание. Москва: Идея-Пресс. 2001. 376 с.
37. Гусаченко В.В. Трансгрессии модерна. Харьков: ООО «Озон-Инвест». 2002. 400 с.
38. Гуссерль Э. Идеи к чистой феноменологии и феноменологической философии. Книга первая. Москва: Академический Проект. 2009. 489 с.
39. Гуссерль Э. Картезианские размышления. Пер. с нем. Д.В. Скляднева. Санкт-Петербург: Наука; Ювента. 1998. 315 с.
40. Гьофе О. Демократія в епоху глобалізації: посібн. з філос. дисц. Київ: ППС. 2007. 436 с.
41. Г'юм Д. Трактат про людську природу. Пер. з англ. Київ: Всесвіт. 2003. 552 с.
42. Гадамер Г.Г. Истина і метод. Основи філософської герменевтики: в 2 т. Т.1. Пер. з нім. О. Мокровольський. Київ: Юніверс. 2001. 459 с. (Серія «Філософська думка»).
43. Декарт Р. Міркування про метод, щоб правильно спрямовувати свій розум і відшуковувати істину в науках. Київ: Тандем. 2001. 104 с.
44. Делез Ж. Логика смысла. Пер. с фр. Я.И. Свирского. Москва: Академия. 1995. 298 с.
45. Дельоз Ж., Гваттари Ф. Капіталізм і шизофренія: Анти-Едіп. Пер. з фр. О. Шевченка. Київ: Карме-Сінто. 1996. 384 с.
46. Делез Ж. Эмпиризм и субъективность: опыт о человеческой природе по Юму. Критическая философия Канта: учение о способностях. Бергсонизм. Москва: ПЕР СЭ. 2001. 480 с.
47. Добронравова І.С., Білоус Т.М., Комар О.В. Новітня західна філософія науки. Підручник. Київ: Вид. ПАРАПАН. 2008. 216 с.
48. Добронравова І.С. Новітня філософія науки. Підручник для студ. філос. ф-тів ун-тів і аспірантів (для складання канд. іспиту з філософії та філософії науки). Київ: Логос. 2009. 244 с.
49. Добронравова І.С. На каких основаниях возможно единство современной науки? Синергетическая парадигма. Москва: «Прогресс-Традиция». 2000. С. 343-352.
50. Добронравова І.С. Постнекласичне знання як процес – Київська філософська школа надає засоби розуміння. Сучасна українська філософія: традиції, тенденції, інновації. Київ: ВПЦ «Київський університет». 2011. С. 161 – 172.
51. Добронравова І.С. Синергетика как общенаучная исследовательская программа. Синергетическая парадигма. Когнитивно-коммуникативные стратегии современного научного познания. Москва: «Прогресс-Традиция». 2004. С.78 – 87.
52. Добронравова І.С. Синергетика: становление нелинейного мышления. Киев: Лыбидь. 1990. 150 с.
53. Добронравова І.С. Философия науки как практическая философия: ситуация постнекласики и возможность свободы. Практична філософія. №1. 2009. С. 43 – 54.
54. Драгоманов М.П. Положение и задачи науки древней истории. Вибране («... мій задум зложити очерк історії цивілізації на Україні»). Упоряд. та авт. іст.-біогр. нарису Р.С. Міщук; приміт. Р.С. Міщука, В.С. Шандри. Київ: Либідь. 1991. С. 60 – 83.
55. Еллюль Ж. Техніка, або виклик століття. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 228 – 236.
56. Заїченко Г. Постмодернізм: ключові ідеї Л.Вітгенштайна і Ж. Дерріда. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 202 – 211.

57. Зеленков А.И. Философия и методология науки. Минск: Асар. 2007. 384 с.
58. Золотухин В.Е. История и философия науки: для аспирантов и соискателей. Изд. 2-е, допол. Ростов-на-Дону: Издательский центр «Март». 2006. 96 с.
59. Ивин А.А. Современная философия науки. Москва: Высшая школа. 2005. 592 с.
60. Ильин В.В., Калинин А.Т. Природа науки: гносеологический анализ. Москва: Высшая школа. 1985. 230 с.
61. Ильин В.В. Проблема начала науки. Вопросы истории естествознания и техники. 1984. № 2. С. 26 – 38.
62. История и философия науки: Учебное пособие для аспирантов. Под. ред. А.С. Мамзина. Санкт-Петербург: Питер. 2008. 304 с.
63. История и философия науки (Философия науки): учебное пособие. Сост. Е.Ю. Бельская, Н.П. Волкова, М.А. Иванов и др.; под ред. проф. Ю.В. Крянева, проф. Л.Е. Моториной. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Альфа-М; ИНФРА-М. 2011. 416 с.
64. История и философия науки: учебное пособие для вузов. Под общ. ред. проф. С.А. Лебедева. Москва: Академический Проект; Альма Матер. 2007. – 608 с.
65. История философии: Запад – Россия – Восток. (Книга третья: Философия XIX – XX в.) 2-е изд. Москва: «Греко-латинский кабинет». 1999. 520 с.
66. Йонас Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації. Пер. з нім. Київ: Лібра. 2001. 400 с.
67. Кайку М. Фізика майбутнього. Як наука вплине на долю людства і змінить наше повсякденне життя в XXI столітті. Пер. з англ. Львів: Літопис. 2013. 433 с.
68. Камю А. Мир о Сизифе. Эссе об абсурде. Бунтующий человек. Москва: Политиздат. 1990. 416 с.
69. Кант И. К вечному миру. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 310 – 330.
70. Кант И. Критика способности суждения. Москва: Искусство. 1994. 364 с.
71. Кант И. Критика чистого разума. Пер. з нім. та приміт. І. Бурковського. Київ: Юніверс. 2000. 504 с. Парад. тит. арк. нім. (Серія «Філософська думка»).
72. Кант И. Пролегомены. Пер. с нем. В. Соловьева. Москва: Академический Проект. 2008. 174 с.
73. Карнап Р. Преодоление метафизики логическим анализом языка. [Електронний ресурс]. Сайт кафедри філософії та методології науки філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка. <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Karnap.html>. Назва з екрана.
74. Карнап Р., Хан Х., Нейрат О. Научное миропонимание – Венский кружок. Перевод Ярослава Шрамко. [Електронний ресурс]. Сайт «Philosophy.ru». <http://philosophy.ru/library/carnap/wienerkr.html>. Назва з екрана.
75. Кассирер Э. Избранное. Логика наук о культуре. Москва: Центр гуманитарных инициатив. 2016. 400 с. (Серия «Книга света»).
76. Кассирер Э. Философия символических форм: в 3 т. Т. 1. Язык. Москва: Академический Проект. 2011. 398 с. (Серия «Философские технологии»).
77. Козловський П. Постмодерна культура: суспільно-культурні наслідки технічного розвитку. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 218 – 228.
78. Конт О. Дух позитивной философии. Слово о положительном мышлении. Пер. с фр. 4-е изд. Москва: URSS. 2016. 80 с.
79. Копнін П. Логіка науки чи наука логіки? Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали.

Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 47 – 50.

80. Котарбинский Т. Трактат о хорошей работе. Пер с пол. под ред. Г.Х. Попова. Москва: Экономика. 1975. 271 с.

81. Кримський С. Зміст та функції природничо-наукової картини світу. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С.211 – 218.

82. Кун Т. Замечания на статью И. Лакатоса. Структура и развитие науки. Сборник переводов. Москва: Прогресс. 1978. С. 270 – 283.

83. Кун Т. Структура наукових революцій. Пер. О. Васильєв. Київ: Port-Royal. 2001. 226 с.

84. Лакатос И. Избранные произведения по философии и методологии науки. Москва: Академический Проект. 2008. 476 с.

85. Лакатос И. История науки и её рациональные реконструкции. Кун Т. Структура научных революций. Москва: АСТ. 2001. С. 226 – 254.

86. Лакатос И. Фаллибизм против фальсификационизма. [Електронний ресурс]. Сайт «Библиотека учебной и научной литературы». http://sbiblio.com/biblio/archive/lakatos_fallibism/ Назва з екрана.

87. Лакатос И. Фальсификация и методология научно-исследовательских программ. Москва: Наука. 1995. 236 с.

88. Лаудан Л. Наука и ценности. (Главы из книги). Современная философия науки: Хрестоматия. Под ред. А.А. Печенкина. Москва: Наука. 1994. С. 197 – 229.

89. Лебедев С.А. Философия науки: терминологический словарь. Москва: Академический Проект. 2011. 268 с.

90. Лебедев С.А. Философия науки: краткая энциклопедия (основные направления, концепции, категории). Москва: Академический Проект. 2008. 692 с.

91. Леві-Строс К. Структурна антропологія. Пер. з фр. Зоя Борисюк. Київ: Основи. 1997. 387 с.

92. Лейбниц Г.В. Новые опыты о человеческом разумении. Сочинения: в 4 т. Т. 2. Ред., авт. вступ. статьи и примеч. И.С. Нарский. Москва: Мысль. 1983. С. 47 – 577. (Серия «Философское наследие»).

93. Леопольд О. Развитие этики. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 301 – 310.

94. Локк Дж. Опыт о человеческом разумении. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 50 – 77.

95. Маєр-Абіх К.М. Повстання на захист природи. Від довілля до спільносвіту. Переклад з нім., післямова, примітки Анатолія Єрмоленка. Київ: Лібра. 2004. 196 с.

96. Мамардашвили М.К. Наука и культура. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 114 – 133.

97. Мамардашвили М.К. Наука и ценности – бесконечное и конечное. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 110 – 114.

98. Мамфорд Л. Міф про машину. Техніка і розвиток людини. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2.

Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 236 – 239.

99. Мах Э. Анализ ощущений и отношение физического к психическому. Москва: Издательский дом «Территория будущего». 2005. 304 с.

100. Мах Э. Познание и заблуждение. Очерки по психологии исследования. Пер. с нем. Г. Котляра, под ред. Н. Ланге. Санкт-Петербург: Изд. С. Скримунта. 1909. 461 с.

101. Милль, Д.С. Огюст Конт и позитивизм. Изд. 3-е. Москва: URSS; Издательство ЛКИ. 2007. 170 с.

102. Милль Д.С. Система логики силлогистической и индуктивной: Изложение принципов доказательства в связи с методами научного исследования. Пер. с англ. В.Н. Ивановского. Москва: URSS. 2011. 832 с.

103. Николов Л. Структура человеческой деятельности. Пер. с бол. Л.В. Блинникова. Москва: Прогресс. 1984. 176 с.

104. Николай Кузанский. Об ученом незнании. Сочинения: в 2 т. Т. 1. Пер., общ. ред. и вступит. статья З.А. Тажуризиной. Москва: Мысль. 1979. С. 47 – 184. (Серия «Философское наследие»).

105. Ньютон-Смит В. Рациональность науки. (Главы из книги). Современная философия науки: Хрестоматия. Под ред. А.А. Печенкина. Москва: Наука. 1994. С. 163 – 197.

106. Огородников В.П. История и философия науки. Учебное пособие для аспирантов. Санкт-Петербург: Питер. 2011. 352 с.

107. Огурцов А. П. Философия науки: двадцатый век: Концепции и проблемы: в 3 ч. Ч. 1: Философия науки: исследовательские программы. Санкт-Петербург: Мирь. 2011. 503 с.

108. Огурцов А. П. Философия науки: двадцатый век: Концепции и проблемы: в 3 ч. Ч. 2: Философия науки: Наука в социокультурной системе. Санкт-Петербург.: Мирь. 2011. 495 с.

109. Огурцов А. П. Философия науки: двадцатый век: Концепции и проблемы: в 3 ч. Ч. 3: Философия науки и историография. Санкт-Петербург: Мирь. 2011. 336 с.

110. Паскаль Б. Думки. Пер. з фр. А. Перепаді, О. Хоми. Київ: Дух і літера. 2009. 704 с.

111. Патнем Х. Введение к книге «Реализм и разум». Современная философия науки: Хрестоматия. Под ред. А.А. Печенкина. Москва: Наука. 1994. С. 138 – 146.

112. Патнем Х. Реализм с человеческим лицом. Аналитическая философия: становление и развитие. Антология. Москва: Прогресс – Традиция. 1998. С. 466 – 494.

113. Патнем Г. Розум, істина і історія. Київ: Видавничий дім «Альтернатива». 2003. 232 с.

114. Патнем Х. Философы и человеческое понимание. (Глава из книги «Реализм и разум»). Современная философия науки: Хрестоматия. Под ред. А.А. Печенкина. Москва: Наука. 1994. С. 146 – 163.

115. Петрушенко В. Епістемологія як філософська теорія знання: Монографія. Львів: Вид-во Державного ун-ту «Львівська політехніка». 2000. 296 с.

116. Пікашова Т., Шашкова Л. Що є знання? Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 39 – 47.

117. Платон. Держава. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 7 – 26.

118. Платон. Менон. Сочинения: в 4 т. Т. 1. Общ. ред. А.Ф. Лосева и др.; авт. вступ. ст. А.Ф. Лосев, примеч. А.А. Тахо-Годи. Москва: Мысль. 1990. С. 575 – 612. (Серия «Философское наследие»).

119. Попович М. Наука шукає надійних фортець. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні

матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 183 – 187.

120. Попович М. Прийняття істини як розуміння: аналіз і синтез. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 192 – 197.

121. Попович М. Прийняття істини. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 187 – 192.

122. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги: у 2 т. Т. 1. У полоні Платонових чарів. Перекл. з англ. О. Коваленка. Київ: Основи. 1994. 444 с.

123. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги: у 2 т. Т. 2. Спалах пророцтва: Гегель, Маркс та послідовники. Перекл. з англ. О. Буценка. Київ: Основи. 1994. 494 с.

124. Поппер К. Дух науки – це дух Сократа. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 276 – 279.

125. Поппер К. Злиденність історизму. Пер. з англ. Київ: Абрис. 1994. 192 с.

126. Поппер К. Логика и рост научного познания. Пер. с англ. Москва: Прогресс. 1983. 606 с.

127. Поппер К. Логика научного исследования. Пер. с англ. Москва: Республика. 2004. 447 с.

128. Пригожин И.Р., Стенгерс И. Порядок из хаоса: Новый диалог человека с природой. Пер. с англ. Общ. ред. В.И. Аршинова, Ю.Л. Климонтовича, Ю.В. Сачкова. Москва: Прогресс. 1986. 432 с.

129. Прокопович Ф. Натурфілософія, або Фізика Пер. з латинської. Філософські твори: у 3 т. Т. 2. Ред. колегія: В.І. Шинкарук (голова), В.Є. Євдокименко, В.М. Нічик. Київ: Наукова думка. 1978. С. 115 – 501.

130. Пуанкаре А. О науке. Пер. с франц. Москва: Наука. Главная редакция физико-математической литературы. 1983. 560 с.

131. Рассел Б. Исследование значения и истины. Пер. с англ. Е.Е. Ледников, А.Л. Никифоров; (общ. науч. ред. и примеч. Е.Е. Ледников.). Москва: Идея-Пресс. 1999. 400 с.

132. Рассел Б. Философия логического атомизма. Пер. с англ. В. Суровцева. Томск: Водолей. 1999. 192 с.

133. Рассел Б. Человеческое познание: Его сфера и границы. Киев: Ника-Центр. 1997. 560 с. (Серия «Познание». Вып. 1).

134. Риккерт Г. Наука о природе и наука о культуре. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 246 – 265.

135. Селларс У. Научный реализм или «миролюбивый» инструментализм? (Комментарий к статье Дж. Дж. Смарт). [Електронний ресурс]. Сайт кафедри філософії та методології науки філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка. <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/sellars.html>. Назва з екрана.

136. Смарт Дж. Дж. Конфликтующие точки зрения по проблеме объяснения. [Електронний ресурс]. Сайт кафедри філософії та методології науки філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – Режим доступу до журналу: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/smart.html>. Назва з екрана.

137. Спенсер Г. Синтетическая философия. Пер. с англ. Киев: Ника-Центр. 1997. 512 с.

138. Спиноза Б. Этика. Москва: Литература; Мир книги. 2010. 480 с. (Серия «Великие мыслители»).
139. Степин В.С. Теоретическое знание. Москва: Прогресс-Традиция. 2003. 744 с.
140. Тейяр де Шарден П. Феномен человека: Сборник статей и эссе. Пер. с фр. Москва: АСТ. 2002. 553 с.
141. Тулмин С. Человеческое понимание. Москва: Прогресс. 1984. 327 с.
142. Фейерабенд, П. Возвращение к жизни: (Заключительная глава статьи «Заметки о релятивизме»). *Alma mater*. 1998. № 8. С. 49-52.
143. Фейерабенд П. Избранные труды по методологии науки. Пер. с англ. и нем. А.Л. Никифоров; (общ. ред. и вступ. ст. И.С. Нарский). Москва: Прогресс. 1986. 544 с.
144. Фейерабенд, П. Против метода. Очерк анархистской теории познания. Пер. с англ. А.Л. Никифорова. Москва: АСТ; Хранитель. 2007. 413 с.
145. Фома Аквинский. О единстве разума против аверроистов. Сочинения. Сост., пер. с лат., ввод. ст. и коммент. А.В. Апполонова. Изд. 5-е. Москва: Едиториал УРСС. 2011. С. 2 – 117. (Серия «Bibliotheca Scholastica»).
146. Франк Ф. Философия науки. Связь между наукой и философией. Пер. с англ. Москва: Изд-во ЛКИ. 2007. 512 с.
147. Франко І. Наука і її взаємини з працюючими класами. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 290 – 301.
148. Фуко М. Археологія знання. Пер. з фр. В. Шовкуна. Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи». 2003. 326 с.
149. Хакен Г. Синергетика. Пер. с нем. В.И. Емельянова, под ред. Ю.Л. Климонтовича, С.Л. Осовца. Москва: Мир. 1980. 464 с.
150. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций и преобразование мирового порядка. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 391 – 446.
151. Хорган Д. Конец науки: Взгляд на ограниченность знания на закате Века Науки. Пер. с англ. М. Жуковой. Санкт-Петербург: Амфора. 2001. 479 с.
152. Шеллинг Ф.В.Й. Система трансцендентального идеализма. Сочинения: в 2 т. Т. 1. Ред. и вступ. ст. А.В. Гулыги. Москва: Мысль. 1987. С. 227 – 489. (Серия «Философское наследие»).
153. Шинкарук В. Діалектика: традиційний і нові підходи. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 175 – 183.
154. Шпенглер О. Закат Европы: Очерки морфологии мировой истории: в 2 т. Т. 1. Образ и действительность. Пер. с нем. Н.Ф. Гарелин, коммент. Ю.П. Бубенков, А.П. Дубнов. Минск: Попурри. 1998. 684 с.
155. Шпенглер О. Закат Европы: Очерки морфологии мировой истории: в 2 т. Т. 2. Всемирно-исторические перспективы. Пер. с нем. Н.Ф. Гарелин, коммент. Ю.П. Бубенков, А.П. Дубнов. Минск: Попурри. 1999. 714 с.
156. Ясперс К. Современная наука. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 239 – 246.
157. Gödel K. Formally Undecidable Propositions Of Principia Mathematica And Related Systems. New York: Dover Publications Inc. 1992. 72 p.
158. Hindess B. Philosophy and methodology in the social sciences. Brighton: Harvester Press. 1977. 258 p.

159. Faye J. Rethinking Science: A Philosophical Introduction to the Unity of Science. – Farnham: Ashgate Publishing. 2002. 219 p.
160. Fodor J. Concepts. Where Cognitive Science Went Wrong. Oxford: Clarendon Press. 1998. 176 p.
161. Frank Ph. Modern Science and Its Philosophy. New York: Collier Books. 1961. 316 p.
162. Putnam H. Realism with a Human Face. Cambridge, Massachusetts; London: Harvard University Press. 1992. 347 p.
163. Nagel E. The Structure of Science: Problems in the Logic of Scientific Explanation. Indianapolis: Hackett Publishing. 1979. 618 p.
164. Strawson P.F. Analysis and Metaphysics: An Introduction to Philosophy. Oxford: Oxford University Press. 1992. 142 p.
165. Quine W. From a Logical Point of View. 9 Logico-Philosophical Essays. New York: Harper & Row, Publishers. 1963. 186 p.
166. Zelenkov A. Philosophy and Methodology of Science. Minsk: BSU. 2011. 479 p.

Додаткові:

1. Андерсон П. Истоки постмодерна. Пер. с англ. А. Апполонова; под ред. М. Маяцкого. Москва: Изд. дом «Территория будущего». 2011. 201 с.
2. Білецький І.П., Кузь О.М., Чешко В.Ф. Філософія науки. Навч. посіб. Харків: ХНЕУ. 2005. 128 с.
3. Боброва Л.А. Фреге или Витгенштейн? О путях развития аналитической философии. Философские идеи Людвиг Витгенштейна. Москва: ИФРАН. 1996. С. 94 – 108.
4. Будко В.В. Философия науки: учебное пособие. Харьков: Консум. 2005. 268 с.
5. Визгин В.П. Границы новоевропейской науки: модерн / постмодерн. Границы науки. Москва: ИФРАН. 2000. С 192 – 227.
6. Вольф, Ж.-К. Прагматизм с методом или без такового? Рорти versus Дьюи. Пер. Ю. Хубер и Р. Хестанова. Логос. 1996. № 8. С. 190 – 205.
7. Грязнов А.Ф. Л. Витгенштейн о методологических вопросах математического знания. Вестник Московского Государственного Университета. 1987. Сер. 7. Философия. № 4. С. 63 – 73.
8. Йоргенсен М.В., Филлипс Л.Дж. Дискурс-анализ. Теория и метод. Пер. с англ. 2-е изд., исправл. Харьков: Изд-во «Гуманитарный Центр». 2008. 352 с.
9. Мамчур Е.А., Овчинников Н.Ф., Огурцов А.П. Отечественная философия науки: предварительные итоги. Москва: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН). 1997. 360 с.
10. Козлова М.С. Философия – совокупность псевдопроблем. Точка зрения позитивизма. Рудольф Карнап. Путь в философию. Антология. Москва: ПЕР СЭ; Санкт-Петербург: Университетская книга. 2001. С. 62 – 66.
11. Коломийцев В.Ф. Социология Герберта Спенсера. Социологические исследования. 2004. № 1. С. 37 – 44.
12. Концепция научных революций Т. Куна. История философии: Запад-Россия-Восток. (Книга четвёртая. Философия XX в.) Москва: «Греко-латинский кабинет» Ю.А. Шичалина, 2000. С. 364 – 369.
13. Косарева Л.М. Социокультурный генезис науки Нового времени. Москва: Наука. 1989. 160 с.
14. Кохановский В.П. Философия и методология науки: Учебник для высших учебных заведений. Ростов-на-Дону: Феникс. 1999. 576 с.
15. Кузнецов В.Г. Проблема понимания языковых выражений в логико-семантической концепции Л. Витгенштейна. Вопросы философии. 1985. № 9. С. 137 – 146.
16. Лактіонова А.В. Найменування, значення, об'єкти світу у «Філософських дослідженнях» Людвіга Вітгенштайна. Sententiae наукові праці спілки дослідників модерної

- філософії (Паскалівського т-ва). [голов. ред. О. Хома]. Вінниця: ВНТУ. Вип. XXV (№ 2/2011). 2011. С. 133 – 140.
17. Лукашевич В.К. Философия и методология науки: учеб. пособие. Минск: Современная школа. 2006. 320 с.
18. Лук'янець В., Кравченко О., Озадовська Л. та ін. Світоглядні імплікації науки. Київ: ПАПАПАН. 2004. 408 с.
19. Максютя М.Є. Філософія науки [Навч. посіб. для підгот. магістрів в агр. вищих навч. закл. III-IV рівнів акредитації за усіма напрямками підгот.]. Київ: Урожай. 2004. 418 с.
20. Макеева Л.Б. Философия Х. Патнэма. Москва: ИФРАН. 1996. 190 с.
21. Меркулов И.П. Эпистемология (когнитивно-эволюционный поворот). Т. 2. Санкт-Петербург: Изд-во РХГА. 2006. 416 с.
22. Миронов В.В. Образы науки в современной культуре и философии. Москва: Наука. 1997. 227 с.
23. Натурно М. Критика К. Поппером научного социализма, или Р. Карнап и его сотрудники. Вопросы философии. 1995. № 12. С. 70 – 87.
24. Никифоров А.Л. Разрыв с кумулятивизмом: Томас Кун. Философия науки: история и методология. [Электронный ресурс]. Сайт «Библиотека учебной и научной литературы». http://sbiblio.com/biblio/archive/nikiforov_filnauki/02.aspx. Назва з екрана.
25. Осипова Е.В. Огюст Конт и возникновение позитивистской социологии. История буржуазной социологии XIX – начала XX века. Под ред. И.С. Кона. Москва: Наука. 1979. С. 20 – 39.
26. Никоненко С.В. Аналитическая философия: основные концепции. Санкт-Петербург: Изд-во С.-Петерб. ун-та. 2007. 546 с.
27. Порус В.Н. «Научный реализм» и развитие научного знания (Аналитический обзор). [Электронный ресурс]. Сайт «Библиотека Елены Косиловой». http://elenakosilova.narod.ru/studia3/math/10_porus.htm. Назва з екрана.
28. Ракитов А.И. Курс лекций по логике науки. Москва: Высшая школа. 1971. 176 с.
29. Розин В.М. Наука: происхождение, развитие, типология, новая концептуализация: Учеб. пособие. Москва: Издательство Московского психолого-социального института. 2008. 600 с.
30. Розов М.А. К построению модели науки. Философия науки. Вып. 10. Москва: ИФ РАН. 2004. С. 49 – 69.
31. Рузавин Г.И. Методы научного исследования. Москва: Мысль. 1975. 237 с.
32. Самардак М.М. Філософія науки: напрями, теми, концепції. Навчальний посібник. Київ: Вид. ПАПАПАН. 2011. 204 с.
33. Семенюк Е.П. Філософія сучасної науки і техніки: [Підручник для студ. вищих навч. закл.]. Львів: Світ. 2006. 152 с.
34. Степин В.С., Горохов В.Г., Розов М.А. Философия науки и техники. Москва: Аспект Пресс. 1996. 400 с.
35. Степин В.С. Философия науки. Общие проблемы: учебник для аспирантов и соискателей ученой степени кандидата наук. Москва: Гардарики. 2006. 384 с.
36. Субъект и объект как философская проблема. Киев: Наукова думка. 1979. 300 с.
37. Томпсон М. Философия науки. Пер. с англ. А. Гарькавого. Москва: ФАИР-ПРЕСС. 2003. 304 с.
38. Ушаков Е.В. Введение в философию и методологию науки: учебник. Москва: Экзамен. 2005. 528 с.
39. Фальсификационизм К. Поппера. История философии: Запад-Россия-Восток. (Книга четвёртая. Философия XX в.). Москва: «Греко-латинский кабинет» Ю.А. Шичалина. 2000. С. 364 – 369.
40. Фальсификационизм: От анализа структуры к анализу развития знания. Никифоров А.Л. Философия науки: история и методология. [Электронный ресурс]. Сайт

«Библиотека учебной и научной литературы».
http://sbiblio.com/biblio/archive/nikiforov_filnauki/01.aspx. Назва з екрана.

41. Философия науки [Учеб. Пособие]. Сост. Елена Юрьевна Бельская, Надежда Павловна Волкова, Михаил Алексеевич Иванов и др.; Ю.В. Крянев (ред.). Москва: Издательство МАИ. 2001. 49 с.

42. Философия науки: общие проблемы познания, методология естеств. и гуманитар. наук: [Хрестоматия]: учеб. пособие для гуманитар. и негуманитар. направлений и спец. Вузов. Отв. ред.-сост. Людмила Александровна Микешина. Москва: Прогресс-Традиция; МПСИ; Флинта. 2005. 992 с.

43. Философия и методология науки: учеб. пособие для аспирантов. Под ред. А.И. Зеленкова. Минск: АСАР. 2007. 384 с.

44. Философия науки. под ред. С.А. Лебедева. Изд. 5-е, перераб. и доп. Москва: Академический Проект; Альма Матер. 2007. 731 с. (Серия «Gaudeamus»).

45. Философия науки в вопросах и ответах: учебное пособие для аспирантов. Сост. Кохановский В.П., Лешкевич Т.Г., Матяш Т.П., Фатхи Т.Б. Ростов-на-Дону: Феникс. 2006. 352 с.

46. Философия науки: учеб. пособие. Под ред. д-ра филос. наук А.И. Липкина. Москва: Эксмо. 2007. 608 с.

47. Філософія науки. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Матвієнко І.С., Данилова Т.В. Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г.М. 2017. 588 с.

48. Філософія науки [Конспект лекцій для аспірантів, пошукачів та магістрів]. Уклад. В.М. Пронський, С.М. Комунаров. Київ: Національний технічний ун-т України «Київський політехнічний ін-т». 1997. 200 с.

49. Філософія науки та інноваційного розвитку. Уклад. Чекаль Л.А., Горбатюк Т.В., Сторожук С. та ін. Київ: Міленіум. 2017. 782 с.

50. Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи: навч. посібн. Авт. колектив: В.П. Андрущенко, Г.І. Волинка, Н.Г. Мозгова та ін. За ред. Г.І. Волинки. 2-е вид., стереотип. Київ: Каравела. 2011. 368 с.

51. Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи: Хрестоматія: Навч. посібн. Авт. колектив: В.П. Андрущенко, Г.І. Волинка, Н.Г. Мозгова та ін. За ред. Г.І. Волинки – К.: Каравела, 2010. – 464 с.

52. Фірсова Л.В., Черних І.П., Білик Я.М. Філософія науки [Навч. посіб. для студ. вищих навч. закл.]. Ред. Л.В. Фірсова. Харків: ППВ «Нове слово». 2003. 335 с.

53. Штанько В.И. Философия и методология науки. Учебное пособие для аспирантов и магистрантов естественнонаучных и технических вузов. Харьков: ХНУРЭ. 2002. 292 с.

54. Baker G. Wittgenstein on Metaphysical. Everyday Use. The Philosophy Quarterly. 2002. Vol. 52. № 208. P. 298 – 302.

55. Kourany J. Scientific Knowledge: Basic Issues in the Philosophy of Science. Belmont: Wadsworth Publishing Company. 1998. 440 p.

56. Kozlova M.S. Methods of language analysis in the late Wittgenstein's concept. Философские идеи Людвига Витгенштейна. [сборник статей / ответственный редактор М.С. Козлова]. Москва: ИФРАН. 1996. С. 154 – 157.

57. Nola R., Sankey H. After Popper, Kuhn and Feyerabend: Recent Issues in Theories of Scientific Method. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers. 2000. 252 p.

58. Notturmo M. On Popper. Belmont: Thomson/Wadsworth. 2003. 99 p.

59. Oldroyd D. The Arch of Knowledge: An Introductory Study of the History of the Philosophy and Methodology of Science. New York – London: Routledge Kegan & Paul. 1986. 432 p.

60. Pears David, Wittgenstein. Waukegan: Fontana Press. 1985. 210 p.

61. Smart J. Between science and philosophy: an introduction to the philosophy of science. New York: Random House. 1968. 363 p.

62. Smith M. Philosophy and methodology of the social sciences. Four-Volume Set. London: SAGE Publications Ltd. 2005. 1648 p.
63. Smith M. Territories of Knowledge: The Deterritorialization and Reterritorialization of the Social Sciences. *International Studies in Philosophy*. 37 (2). 2005. P. 159 – 180.
64. Sokuler S.A. The conception of science in the «Tractatus logico-philosophicus». *Философские идеи Людвига Витгенштейна*. [сборник статей / ответственный редактор М.С. Козлова]. Москва: ИФРАН. 1996. С. 160 – 164.
65. The Scientific Method. [Електронний ресурс]. Сайт «Scientific Research Methodologies And Techniques». http://newton.uor.edu/FacultyFolder/tyler%5Fnordgren/SP2004/Physics103_2.ppt. Назва з екрана.
66. Thorndike L. A History of Magic and Experimental Science. Volume II. New York: Columbia University Press; Macmillan. 1923. 1040 p.
67. Understanding and Using The Scientific Method. The Scientific Method by Science Made Simple. [Електронний ресурс]. Сайт «Science Made Simple». http://www.sciencemadesimple.com/scientific_method.html. Назва з екрана.
68. Weimer W. Notes on the methodology of scientific research. London; Mahwah: Erlbaum Associates. 1979. 257 p.

Інтернет-ресурси:

1. «Мир техники и технологий». URL: <http://www.mtt.com.ua/>
2. Інновації, управління змінами в організаціях, управління знаннями. URL: <http://www.bizbooks.com.ua/catalog/cat.php3?c=193&lang=1>
3. «Стратегічна суспільна ініціатива 2045» URL: www.2045.com/
4. Державний фонд фундаментальних досліджень. URL: <http://www.dffd.gov.ua/>
5. Генерація ідей. URL: http://content.mail.ru/pages/p_27901.html
6. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbu.gov.ua/>
7. Електронна бібліотека «Гумер». URL: https://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/index_philos.php
8. Електронна бібліотека «e-reading». URL: <http://www.e-reading.by/bookbytypes.php?type=17>
9. Електронна бібліотека «royallib». URL: <https://royallib.com/>
10. Електронна бібліотека «Mexalib». URL: <https://mexalib.com/>
11. Електронна бібліотека кафедри філософії НПУ імені М.П. Драгоманова. URL: http://kph.npu.edu.ua/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=25&Itemid=23
12. Електронна бібліотека філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/index.html>
13. Електронна бібліотека Слави Янко (філософія, психологія, культурологія, мистецтво, історія та ін.) <http://yanko.lib.ru/gum.html/>
14. Електронна бібліотека Максима Мошкова (філософія, політологія, релігієзнавство, психологія та ін.) <http://www.lib.ru>
15. Електронна бібліотека з філософії (бібліотека О. Злигостева) <http://filosof.historic.ru/books.shtml>
16. Електронна бібліотека Олени Косилової. URL: <http://elenakosilova.narod.ru/uhref.html>
17. Сайт інтернет-ресурсів з філософії, політології, соціології, психології та ін. (електронна бібліотека «Іхтіка») <http://ihtik.lib.ru/>
18. Відеозапис лекції доктора філософських наук, професора, академіка РАН В.С. Стьопіна на тему: «Философия и наука»: <http://www.youtube.com/watch?v=ml7vES2U5k0>

19. Відеозапис лекції доктора філософських наук, професора, академіка РАН В.С. Стьопіна на тему: «Взаимосвязь науки и философии в развитии научного знания»: <https://www.youtube.com/watch?v=kxbPcI1OWmU>

20. Відеозапис інтерв'ю з доктором філософських наук, професором, академіком РАН В.С. Стьопіним на тему: «Ідеали наукового пізнання в постнекласичній науці»: <https://www.youtube.com/watch?v=6zDRfu12hH4>

21. Стенфордська філософська енциклопедія. URL: <https://plato.stanford.edu>

22. «Британська енциклопедія». URL: <https://www.britannica.com>